

Naiset ja kemia

Sarja kertoo merkittävistä naiskemisteistä, joiden uraa esitellään *European Women in Chemistry* -kirjassa.

Prinsessa Anna oli rohdosten ruhtinatar

Tanskan ja Norjan prinsessa Anna oli merkittävä 1500-luvun alkemisti, joka tutki kasvien lääkkeellisiä ominaisuuksia ja perusti suuren laboratorion rohdosten tuotantoa varten.

Sisko Loikkanen

Prinsessa Anna (1532–1585) syntyi Tanskan kuninkaan **Kristian III:n** ja hänen puolisonsa **Dorothea Saxe-Lauenburgin** esikoisena. 16-vuotiaana Anna meni naimisiin Saksin vaaliruhtinaan **Augustus I:n** kanssa ja siirtyi Tanskas-ta Saksiin.

Anna ei käynyt kouluja, mutta äitinsä vaikutuksesta hän kiinnostui kasvilääkkeistä jo lapsena. Annan tärkein opettaja oli lääkäri ja alkemisti **Paul Luther**, kuulun uskonpuhdistajan poika. Lisäksi hän kyseli tietoja rohdosta myös muilta aikansa johtavilta alkemisteilta ja parantajilta.

Rohtokasvien lisäksi Anna paneutui mineraaleihin ja eläinkunnan tuotteisiin selvittäen myös niiden lääkkeellisiä ominaisuuksia. Kasvien käytöstä hän laati rohdosreseptejä ja kokosi niistä kokonaisen kirjan.

Prinsessan ja vaaliruhtinattaren lääkinällistä osaamista arvostettiin Saksissa suuresti. Sekä lääkärit että apteekkarit tilasivat häneltä rohtoja ja hoito-ohjeita. Annan aloitteesta Dresdeniin perustettiin myös hoviapteekki.

Yksi resepteistä – *aqua vita* eli akva-
viitti – oli kuitenkin suuri salaisuus, jonka Anna paljasti vain tyttärelleen **Dorothealle**. Annan kehittämä ”elämän vesi” oli yleislääke, joka tehtiin valkoviinistä, sokerista, kananmunasta ja valikoiduista yrteistä.

Vaikuttava laboratorio

Annan rohdokset valmistettiin hänen perustamassaan laboratoriossa. Se sijaitsi Lochaun kaupungissa, josta vuonna

1572 tuli Annan mukaan Annaburg. Laboratorio oli maan suurin ja parhaiten varustettu. Etenkin tisluslaitteet olivat tehokkaat. Tehdasmittakaavaisia holvimaisia rakennuksia suojaivat valtavat vallihaudat ja muurit.

Laboratoriossa käyneen innostuneen vierailijan mukaan ”siinä oli 16 savupiippua ja sen uunit olivat hevosten, leijonien ja apinoiden muotoisia ja kokoisia. Yksi uuni oli kotkanmallinen, ja sen levitetyt siivet oli päällystetty kullalla”.

Kasvit laitokseen kerättiin Annan oman puutarhan lisäksi läheisistä metsistä ja niityiltä. Lehdet, hedelmät, juuret ja kukat kuivattiin ja varastoitiin huolellisesti.

Laboratoriossa jalostettiin lääkkeiksi myös eläinperäisiä aineksia, kuten ihmisen jalkaluita, pääkallon päällä kasvanutta sammalta, ihmisen ja koiran rasvaa, härän sappea, hevosen ja apinan maitoa, peuran ja vuohen verta sekä himoittua yksisarvista. Raaka-aineista sekoiteltiin voiteita, siirappeja ja puuroja.

Alkemistisia kokeita

Annalle ja Augustukselle syntyi peräti 15 lasta, joista 11 tosin menehtyi varhain. Anna lääkitsi rohdollaan oman perheensä itse. Lisäksi hän hoiti myös muita, etenkin raskaana olevia naisia ja apua tarvitsevia köyhiä.

Yhdessä miehensä kanssa Anna teki myös alkemistisia kokeita. Heidän väitettiin vuonna 1578 muuttaneen kuusi hopeaunssia kolmeksi unssiksi kultaa. Osa ruhtinasparin astrologis-okkultisista kokeista oli noitavainojen aikaan arveluttavia, mutta korkea asema takasi ylhäisille kokeilijoille työrauhan.

Itseään Anna ei lopulta kyennyt lääkkeillään parantamaan, vaan hän kuoli 52-vuotiaana ruttoon kesken Dorothea-tyttären häävalmistelujen. Hänet on haudattu Freibergin tuomiokirkkoon.

Annan muisto elää Saksassa yhä. Hänen Dresdeniin rakennuttamansa Annenkirche, Annan kirkko, tuhoutui ensin seitsenvuotisessa sodassa (1756–1763)

Viisitoista lasta synnyttänyt prinsessa Anna oli toimelias nainen, joka muistetaan yhtenä aikansa huomattavimmista rohdosten kehittäjistä.

ja uudelleen toisen maailmansodan pommituksissa vuonna 1945. Nyt kirkko seisoo jälleen restauroituna paikallaan.

Annaburgissa sijaitseva Lichtenburgin linna, jossa ruhtinaspari ajoittain asui, toimi myöhemmin vankilana ja natsivalan aikana keskitysleirinä. Tätä nykyä rakennus on Annaburgin kaupunginmuseo. □

Kirjoittaja on kemisti ja Ylen tiedetoimittaja.
sisko.loikkanen@yle.fi